

8 mart dünya emekçi kadınlar günü

Ecz. Ayten Küpeli

8 Mart 1857'de Newyork'da ağır çalışma koşullarını ve işten çıkarılmaları protesto eden 40 bin dokuma işçisi kadın, tarihte ilk kez bir direnme hareketi göstermiştir.

Yüzyılın sonuna doğru, özellikle çalışma koşulları konusunda önemli mücadele deneyimi kazanan ve örgütlenmeye başlayan kadın işçiler 1910'da Clara Zetkin ve arkadaşlarının önerisiyle Kopenhag'da yapılan kongrede 8 Mart tarihini DÜNYA EMEKÇİ KADINLAR GÜNÜ olarak ilan etmişlerdir.

Sonradan kadınların somut taleplerini gösterilerle dile getirme geleneği edindikleri 8 Mart günü 1975 yılı Birleşmiş Milletler Kadın Konferansında Evrensel (Dünya) Kadın Günü olarak kabul edilmiştir.

Günümüzde tüm dünyadaki kadınlar her alandaki sorunlarını tekrar tartışıyor çözüm yolları arıyor ve yüksek sesle sorunlarını dile getirebiliyorlar.

Kadınlar sadece kadın olmaktan değil, onurlu insan olmanın gereği, özgürlük ve eşitlik temelinde bir yaşam istemek baskı, zulüm, şiddet, işkence ve köleliğe ve her türlü ayrımcılığa karşı, egemenlerin dayattığı ideolojiyi yıkmak yerine insan emeğinin yarattığı değerleri üstün tutan bir anlayışı getirmek için mücadele veren ve bunu kendine görev edinen, bu anlayışla tüm dünyadaki emekçi kadınlarla birlikte mücadele etme ve destek alma geleneğini yerleştirmeye başlamışlardır.

Cumhur Gazioglu, Nasrettin Hoca'nın torunları albümünden.

Ülkemizde 1950'lerden sonra kırsal kesimde tarımda ücretsiz aile işçiliğinden dolayı kentlere göçün başlamasıyla, kentlerde yoksul ve işsiz aile çoğalmasa başlamıştır. Günümüzde de yıllarca süren savaştan dolayı kentlere göçün yoğunlaşmasıyla kentlerde işsizlikten dolayı kent yoksulu dediğimiz ve çarpık kentleşmeye neden olan varoşlar oluşmuştur.

Buralarda yaşayan kent yoksulları, büyük bir işsizlik sorunu yaşamaktadır. İş belli olsa geçici veya düşük ücretli iş imkanı bulabilmişlerdir. Kentlerin yoksul kesimindeki kadınlar ailelerine katkı vermek amacıyla çeşitli işlerde çalışma çabalarına girmişlerdir.

Kadın emeği genelinde düşük ücretli, yarı zamanlı ve işlerinde ilerleme imkanı olmayan, sosyal güvencesiz işlerde değerlendirilmiştir.

Bununla kadın emek piyasalarında ikinci konuma gelir ve emek işgücü çelişkisi kadında başlar. Bundan kurtulmanın yolunda kadının örgütlü mücadelesini başlatması ve bunun bilincinde olmasıdır.

Kadının bunu başarabilmesi için önce kendine sahip çıkarak özgür kişilik gelişimi ve kendini tanıması ve kendini yaratması gerekir. Buda ancak ve ancak kendi çabası ve bilinci ile mümkündür. Bunları aştuğunda kadın toplumda söz ve karar sahibi olabilir.

Kadının özgür kişiliği ile oluşturduğu mücadele ve yeniyi kurma bilinci kendisi ve toplum için büyük kazanımlar yaratacaktır. Kadının mevcut toplumsal yaşama karşı verdiği mücadele ülkemiz de de değişik koşullarda ve değişik boyutlarda kendini göstermektedir.

Emekçi kadınların özgürlük mücadelesi, emekçi sınıfların kurtuluş mücadelesinin bir rengi ve bir parçası olmuştur.

8 Mart Emekçi Kadınlar Günü nedeniyle insanca yaşanılır bir dünya için ulusal, sınıfsal, cinsel ayrımcılığa, küresel saldırıya karşı, özgürlük mücadelesindeki tüm kadınları, birlikte kuracağımız geleceğimizi coşkuyla selamlıyorum.

8 MART
DOSYASI

insanlık tarihinde kadının öyküsü

Ecz. Sevim Çınar

Bütün varlıklar içinde yalnızca insan, gereksinimlerini karşılayabilmek için gereken şeylerin, üretimini sağlayan faaliyetler bütününe egemen olabilmıştır.

Üretimin gerektirdiği faaliyetlerin evrimi, aynı zamanda insan topluluklarının - ve ailenin- bu kapsamda da kadının toplumsal konumunun evrimidir.

Kadının tarihi bir anlamda; kadının politika dışı tutulan özel alandan, politika alanı olarak kabul edilen kamusal alana geçiş mücadelesinin de tarihidir.

Ulusların yada halkların tarih boyunca, bağımsızlıklarını elde edebilmek için yaptıkları mücadeleler, sayısız insanın yaşamına mal olmuştur. Bağımsızlık ve özgürlük savaşları, kadınların ve erkeklerin birlikte mücadelesiyle gerçekleşmiştir. Ama sıra elde edilen zaferlerin meyvelerini toplamaya geldiğinde kadınlar dışlandılar. Savaşına katılmanın doğal ödülleri de, kazanılmasına katkıda buldukları şereften almaları gereken paydan da yoksun bırakıldılar.

Yeryüzündeki kadın sayısı erkek sayısına hemen hemen eşit zaman zaman da biraz fazla olmuştur. Ama buna karşılık -ana erkil dönem hariç- erkekler toplumsal konumda her zaman kadınlardan daha avantajlı konumda olmuşlardır.

Antikçağdan aydınlanma dönemine kadar toplumsal yaşamdaki bütün cinsiyet ayrımcı tutumlara rağmen çok sayıda kadın filozof yetişmiştir, bu nedenle de antikçağdan Rönesansa kadar felsefeyi bütün tasvirlerde bir kadın figürü simgelemiştir.

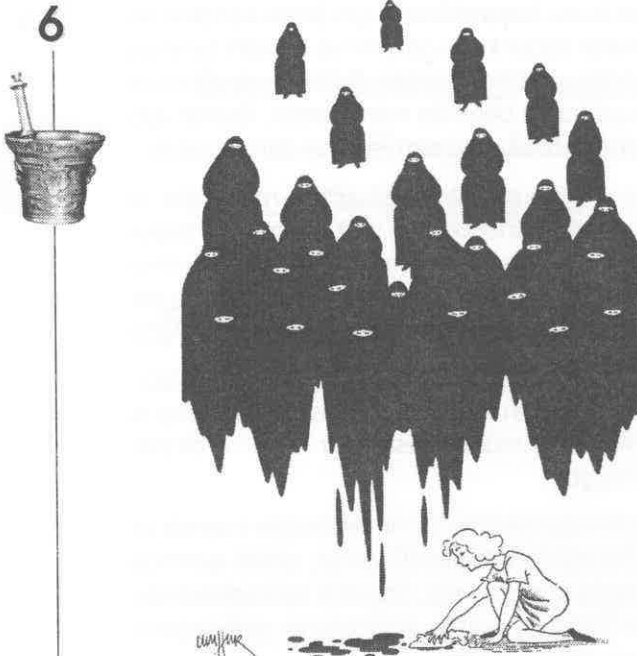
Cinsiyet ayrımcılığı büyük değişimler çağı Rönesansta da belirgindi. Öyle ki kadın ve erkeğe cinslerine göre farklı eğitim verilmekteydi. Erkek öğrencilere kamu hizmetleri ile ilgili görevlerde bulunacakları için bu alanın becerisinde önkoşul olarak ileri sürülen diyalektik ve retorik dersleri verilirken kadınlar "asıl ödevleri" olarak düşünülen kadınlık ve anelik görevlerinden alıkonmamaları için bu eğitimden yoksun bırakılıyordu. Bu durum ise en başından bilimsel çalışmanın önemli bir faktörünün kadınların elinden alınması demektir.

Tarihsel sürecin itici gücü maddi yaşamın üretimi ve yeniden üretimidir. Bu üretim ikili bir özelliğe sahiptir. Bunlardan birincisi yaşam araçlarının - beslenme, giyinme, barınmaya yarayan nesnelere ve bunların gerektirdiği aletlerin - üretimi ikincisi ise bizat türün, insanların üremesidir.

İnsan kültürünün başlangıç dönemlerinde - insanlığın yarısını oluşturan kadınların - canlı bir varlık meydana getirebilme yetisi yaşamın sırlarını saklayan bir varlık olarak yüceltilmesine neden olmuştur.

Pekçok buluntu, tarihte anaerik toplumların varlığını gösteriyor.

I.Ö. V. bin yılda Sümerlerin ülkesi Mezopotamya'da Babil'de kurulan ilk uygarlığı yaratan kabileler anaerikdiler. Otoriteyi kadınlar kullanıyorlardı. Bugün bile bu tür bir yaşama ait adetler Avustralya'nın, Afrika'nın ve Güney Amerika'nın bazı yörelerinde varlığını sürdürmektedir.

Cumhuriyet Gazisi, Nasrettin Hoca'nın torunları albümünden.

Demokratik bir toplumun yapılandırılması, birçok toplumsal bileşen yanında, geçmişten bu güne dek toplumlarda varolan cinsiyet eşitsizliğinin varlığının kabulü ve ortadan kaldırılabilmesi için, politik kararların alındığı alanlarda cinsiyetler arasında yeni bir orantılılık sağlayacak temsil mekanizmalarının geliştirilmesi, özel alanla kamusal alan arasındaki ilişkinin yeniden düzenlenmesi, insanların artık kadınlar ya da erkekler olarak doğalarıyla tanımlanmayacakları bir yaşam biçimi oluşturabilmesi ile mümkün olacaktır. Ancak bu koşullarda kadın "birey" olarak gerçek anlamda farklılaşarak politik yaşama eşit olarak katılacak ve "yurttaş" kimliğine kavuşacaktır.

İnsanlık -aile ve kadın- varoluşundan bugüne dek toplumsal ilişkiler açısından nasıl bir yol izlemiştir?

İnsanlığın tarih öncesi, yabanıllık ve barbarlık olmak üzere iki aşamada değerlendirilmektedir. Yabanıllık aşaması; insanın yırtıcı hayvanlara karşı korunabilmek için kısmen ağaçlarda yaşadığı; kabuklu kabuksuz yemişlerle ve köklerle beslendiği (aşağı aşama) dönemdir. Bu dönemi suda yaşayan kabuklu kabuksuz deniz hayvanları ve balıkla beslendiği ve yaşamına büyük kolaylıklar getiren ateşin bulunduğu ve kullanılmaya başladığı (orta aşama) dönemi izlemiştir. Böylece yabani hayvanlardan korunmak için ağaçta yaşayan insan, ırmak boylarını ve deniz kıyılarını izleyerek yavaş yavaş yeryüzünün daha geniş kısımlarına yayılmaya başlamıştır. Ateşin bulunması hayvanlardan korunmanın yanında besinlerin pişirilmesini de olanaklı hale getirmiştir. Mızrak ve topuz cinsinden ilk silahların bulunması ise beslenmeye rastlantısal da olsa av ürünlerinin eklenmesini, giyimde de hayvan postlarının kullanılmasını sağlamıştır.

Yabanıllık dönemi ok ve yayın üretilmesiyle üçüncü dönemi olan yukarı aşamaya geçmiştir. Yay ve ok insanın zihinsel yeteneklerinin daha ileri bir düzeye erişmesinin ürünü olup yaşam araçlarının üretiminde dönüm noktası olmuştur.

Taş balta ve ateş, bir ağaç gövdesinin oyularak kayak haline getirilmesinde, bazı bölgelerde kalas ve tahta levhalar üretilerek ilkel konutların yapılmasında kullanılmıştır.

Tarih öncesi döneminin ikinci aşaması olan Barbarlık dönemi çömlekçiliğin ortaya çıkmasıyla başlar. Bu dönemin belirleyici özellikleri; hayvanların evcilleştirilmesi ve yetiştirilmesi, ilkel tarımın başlamasıdır. Eski dünya denilen Doğu kıtası evcilleştirmeye yatkın bütün hayvanlara ve bir tanesi hariç hemen her türlü tahıla sahipti. Batı kıtası (Amerika) ise evcilleştirmeye yatkın memeli olarak Güneyin

bir kısmında lamaya ve ekilebilir tahıllardan en iyisi olan mısıra sahipti. Her iki yarı küre halkları farklı doğal koşulları nedeniyle kendilerine özgü gelişim çizgisi izlemişlerdir. Ama okyanus ötesi ülkelerden gelerek Batı kıtası Amerika'yı keşfedenler gelecekteki bütün bağımsız gelişmeleri yokettiler.

Barbarlık döneminin orta aşaması, Doğu da süt ve et vermeye yatkın evcil hayvanlar yetiştirilmesi, Batıda ise sulama aracıyla yenecek bitkilerin ekimi ve yapılarda kerpiç ve taş kullanılmasıyla karakterizedir.

Doğuda hayvanların evcilleştirilmesi zamanla sürülerin meydana gelmesini ve sürülerin bakımı için insanların nehir boylarına ve ovalara yerleşerek çobanlık yaşamına geçmesinin neden olmuştur.

Barbarlığın üçüncü aşaması - yukarı aşama- demir madenin eritilmesi ve dökümüyle başlar. Abece nin türetilmesi ve yazıda kullanılmasıyla da barbarlıktan uygarlığa geçilir.

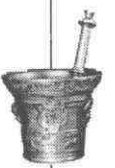
Yalnızca Doğu yarıküresinde bağımsız bir gelişme gösteren bu aşama önceki tüm aşamaların bütününden daha zengindir.

Büyük ölçekli tarla ekimi, tarımı olanaklı kılan hayvanlar tarafından çekilen demir saban, ilk olarak bu dönemde kullanılmıştır. Ormanların açılarak tarla ve çayır haline dönüştürülmesi sabanın türetilmesiyle olanaklı hale gelmiştir. Gelişmiş demir aletler, körük, çömlekçi tornası kol değirmeni, zeytinyağı ve şarap yapımı, madenlerin ustalıklı bir biçimde işlenmesi, yük ve savaş arabaları, kalas ve tahtalarla gemi yapımı, sanat olarak mimarlığın başlangıcı, kuleli ve mazgallı duvarlarla çevrilmiş kentler bu döneme ait faaliyetlerdir. Ve bu faaliyetlerin sonucu olarak bunların yürütüldüğü alanlarda nüfus hızla artmış ve küçük bir alanda yoğunlaşmıştır.

Özetle; yabanıllık, doğa ürünlerinden onları hiç değiştirmeden yararlanmanın ağır bastığı dönemdir. Barbarlık ise hayvan yetiştirme, tarım ve diğer insan faaliyetleri sayesinde doğal ürünlerin üretimini arttırmayı sağlayan yöntemlerin öğrenilmesi dönemidir. İnsan eliyle yapılan üretim herşeyden önce bu yararlanmayı kolaylaştıran aletlerin üretimidir. Uygarlık dönemi ise, insanın doğal ürünleri hammadde olarak kullanmayı öğrendiği dönem- asıl anlamda- sanayi ve ustalık dönemidir.

İnsan toplulukları bu süreçlerden geçerken insan ilişkileri ve aile ne konumdadır?

Toplumlar aşağı bir biçimden yukarı bir biçime geçerken aile de ortaya çıkışından itibaren aşağı bir biçimden yukarı biçime geçmiştir.

Yabanıllık dönemi grup halinde evlilik dönemine, barbarlık dönemi iki başlı evlilik dönemine, uygarlık dönemi ise tek-eşlilik dönemine karşılık gelmektedir.

Grup halinde evlilik; erkeklerin çok karıllık halinde yaşarken karılarının da aynı zamanda çok kocalılık halinde yaşadıkları; bu nedenle de ortak çocukların herkesin çocuğu olarak kabul edildiği durumdur. Ve tek eşlilik durumuna varılmadan önce pek çok değişikliğe uğramıştır. Başlangıçta çok geniş olan ortaklaşa evlilik giderek daralmış ve karı-koca evliliğine dönüşmüştür. Grup halinde evliliğin varlığında soyağacı doğal olarak yalnızca ana tarafından belirlenmekteydi. Dolayısıyla kadın soy zinciri tanınmaktaydı.

Amerikalı araştırmacı Lewis H. Morgan grup halinde evlilik dönemini kandaş aile, ortaklaşa aile ve iki başlı aile olarak sınıflandırmıştır.

H. Morgan'a göre kandaş aile karı-koca gruplarının kuşaklara göre ayrıldığı aile biçimidir. Ortaklaşa aile ise birinci adımda ana - babayla çocuklar arasındaki, ikinci adımda kardeşler arasındaki cinsel ilişkilerin yasaklandığı biçimdir.

Bütün yabanılarda aşağı ve orta aşamadaki, hatta kısmen yukarı aşamadaki bütün barbar toplulukları arasında; kadın yalnızca özgür değil ayrıca çok değer verilen bir konuma sahipti. Bu konum hem kadının doğurganlık özelliğinden hem de aile içindeki üretime katkısından kaynaklanıyordu.

Bachofen, yabanıllar ve barbarlar arasındaki, iki cinsin iş bölümünün, kadının toplum içindeki konumunu modern çağdaki Avrupalı kadından daha saygın konuma getirdiğini belirtmektedir; klanlardan oluşan toplulukların meydana getirdiği evlerde daima bir klan (gens)in egemen olduğunu ve bu klana dahil olan kadınların kocalarını başka klanlardan (Gentes) aldıklarını ve evi kadınların yönettiğini belirtmektedir. Erzakların ortak olduğunu, ama ortak gereksinimleri karşılamak için kendi payına düşeni getirmekte tembel ya da beceriksiz davranan erkeklerin, çocuklarının sayısı ya da ev içindeki kişisel mülkiyeti ne olursa olsun her an klanı terketme durumunda kalabileceğini belirtmektedir. Kadınlar birçok klandan oluşan Gentesler içinde de büyük güç idiler. Gerektiğinde bir başkanı görevinden alarak onu yalnız bir savaşçı konumuna indirebilirlerdi.

İkibaşlı aile yabanıllık ile barbarlığın sınırlarında çoğunlukla yukarı aşamasında bazı bazı da barbarlığın yalnızca aşağı aşamasında kuruldu. Nasıl ki grup halinde evlilik yabanıllık dönemine, tek eşlilik uygarlık dönemine karşılık geliyorsa iki başlı aile de barbarlık dönemine karşılık gelmektedir.

Hayvanların evcilleştirilmesi ve sürülerin yetiştirilmesi, o döneme kadar görülmemiş bir zenginlik kaynağını ortaya çıkardı ve toplumsal ilişkilere yeni boyutlar kazandırdı. Barbarlığın aşağı aşamasına kadar durağan konumdaki servet; yiyecek elde edilmesi için zorunlu olan aletlerden, giysilerden, silah ve ilkel avadanlıklardan ibaretken ve yiyeceğin hergün yeniden kazanılması gerekirken zaman içinde çoban halkların ortaya çıkışı; Pencap ve Ganj vadisinde Amuderya ve Sirderya'nın daha iyi suladığı bozkırlarda Aryenler; Dicle ve Fırat boylarında ise Semitler at, deve, eşek, sığır, koyun keçi ve domuz sürüleriyle durmadan çoğalmak; et ve süt gibi besinleri bol bol sağlamak için yalnızca en kaba özeni göstermekten başka birşey gerektirmeyen bir zenginliğe sahip oldular. Aryen ve Semit ırkların üstün gelişmesinin bu ırkların beslenmesinde et ve sütün bolluğuna bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu bolluğun özellikle çocukların zihinsel ve bedensel gelişimindeki etkileri bilinmektedir.

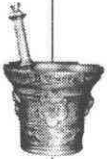
Böylece daha önce yiyecek elde etmekte kullanılan bütün araçlar geri plana geçerek avcılık bir zorunluluk olmaktan çıkıp bir lüks haline geldi.

Servet başlangıçta gense aitenken daha sonraları aile başkanlarının özel mülkiyetine geçti. Aynen barbar topluluklardaki madeni avadanlıkların lüks maddelerin ve kölelerin olduğu gibi.

Hayvancılık, madenlerin işlenmesi, dokumacılık ve sonunda tarımın başlaması insan emek gücüne, kendisi için gerekenden daha çoğunu üretme yeteneğini kazandırdı. Bu ise gens yada karıkoca ailesi üyesine düşen günlük iş tutarının artmasına neden oldu. Yani yeni emek güçlerine başvurmak gerekti ve eskiden elde edilmeleri çok kolay olan ka-

Çarıyeler, Bacılar, Yurttaşlar, Deniz Kandıyatı

dınlar bir değişim değeri kazanarak alınır - satılır konuma geldiler.

Sürüler toplumsal mülkiyetten aile mülkiyetine geçtiği andan itibaren, sürülere göz kulak olmak için gereksinimi duyulan insan iş gücünü savaşlar sağlamıştır. Çünkü aile hayvan sürüsü kadar hızla çoğalmıyordu.

Aryenler ve Semitler gibi çoban aşiretlerin hayvanları evcilleştirmesiyle et ve sütten başka deriye, yüne, keçi kılına iplik ve dokumalara sahip olmaları onların diğer barbar kavimlerden ayrılmasını sağlayan **birinci toplumsal işbölümünü** ortaya çıkarmıştır. Birinci toplumsal işbölümü, emek üretkenliğini, servetleri artırıp, üretim alanını genişleterek o günkü tarihsel koşullar içinde zorunlu olarak köleliği getirmiştir. Ve birinci büyük toplumsal işbölümünden toplumun iki sınıfı; efendiler ve köleler doğmuştur. Sürüler ve yeni servetlerle aile köklü bir değişikliğe uğradı. Servetin ailelerin özel mülkiyetine geçmesiyle birlikte hızla artması iki başlı evlilik ve analık hukuklu gens üzerine kurulu olan topluma büyük bir darbe vurmuştur.

Analık hukukuna göre yani soy zinciri yalnızca kadın tarafından hesaplandığı sürece - ilkel miras töresine göre- servet gens içinde kalıyordu. Miras yoluyla geçen nesnelerin düşük değerde olmaları dolayısıyla bu miras ana tarafından akrabalara geçmekteydi. Ölen erkeğin çocukları onun gensine değil analarının gensine aittiler. Babalarının mirasçıları olamazlardı.

Oysa servetlerin artışı, aile içinde erkeğe kadından daha önemli bir yer kazandırdı. Yeni geçinme araçları olan sürüleri evcilleştirmek, korumak erkeğe aitti. Kadının bu mülkiyette hiçbir payı yoktu. "Yabanıl" dönemin avcısı ve savaşçısı kadın ikinci plana itilmişti. Aile içindeki işbölümü mülkiyetin kadınla erkek arasındaki paylaşımını düzenliyordu. Eskiden evde kadının üstünlüğünü sağlayan neden olan; kadının kendisini tamamen evişlerine vermesi olgusu artık, evde erkeğin üstünlüğünü sağlıyordu. Ve artık kadın emeği, erkeğin üretken emeği yanında hesaba katılmıyordu.

Analık hukukunun yıkılışı, kadın cinsinin büyük tarihsel yenilgisi oldu; kadın aşağılandı, köleleştii, erkeğin keyif ve çocuk doğurma aleti haline geldi. Kadının bu konumu zaman zaman yumuşak biçimlere bürünse de hiçbir zaman ortadan kaldırılamadı.

Babalık hukukunun kuruluşu, iki başlı evlilikten derece derece tek eşli evliliğe geçişle süreklileşmiş oldu.

Tek eşli aile, barbarlığın orta ve yukarı aşamaları arasındaki sınırı oluşturan çağda iki başlı aileden doğdu. Babaları kesinlikle bilinen çocuklar yetiştirmek amacıyla; erkek egemenliği üzerine kuruldu. Çünkü dolaysız mirasçılar olarak çocuklar birgün babalarının servetine sahip olacaklardı.

İkinci büyük toplumsal işbölümü; küçük zanaatların tarımdan ayrılmasıyla gerçekleşti. İkinci büyük toplumsal işbölümü meta üretimini yani doğrudan doğruya "değişim için üretimi" gündeme getirdi. Buna koşut olarak özel mülkiyete geçiş tamamlandı ve toplumda karı koca ailesi ekonomik bir birim haline gelmeye başladı.

Tarihsel süreç artık uygarlık aşamasına gelmiştir.

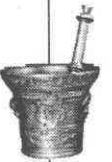
Uygarlık; kentle köy arasındaki karşıtlığı daha da belirgin bir duruma getirerek daha önce varolan bütün işbölümlerini daha da güçlendirdiği gibi **üçüncü işbölümünü** getirdi; üretimle değil, yalnızca ürünlerin değişimi ile uğraşan tüccarlar sınıfının doğmasına neden oldu. Üretime herhangi bir biçimde katılmaksızın onun yönetimini ele geçiren ve üreticileri iktisadi bakımdan egemenliği altına alan tüccarlar sınıfı. Bu sınıf iki üretici arasında zorunlu aracı olarak geçinir ve her ikisini de sömürür. Çok küçük hizmetleri yerine getirdiği halde yerli üretimin olduğu gibi yabancı üretimin de kaymağını alarak hızla büyük servetler ve buna uygun düşen toplumsal bir etkinlik kazandı.

Para karşılığında meta alımından sonra ödünç para verilmesi ve bununla birlikte de faiz ve tefecilik gündeme geldi.

Ticaretin genişlemesi, para ve tefecilikle, toprak mülkiyeti ve ipotekle kitlelerin artan yoksullaşmasını, yoksul yığınların artmasını ve servetin küçük bir sınıfın elinde merkezleşmesini getirdi, kölelerin sayısında hızlı bir artış oldu.

Uygarlık; işbölümü ve işbölümü sonucu bireyler arasında ortaya çıkan değişimin ve bu iki olguyu kapsayan meta üretiminin gelişerek önceki toplumu alt üst ettikleri toplumsal bir gelişme aşamasıdır.

Toplumun bu döneme dek geçirdiği bütün aşamalarda üretim ortaklaşa bir üretimdi, tüketim de doğrudan paylaşım ile yapılmaktaydı. Bu üretim ortaklığı çok dar sınırlar içindeydi. Ama üreticilerin, ürettikleri ürün üzerinde egemenlikleri söz konusuydu. Üreticiler ürünün ne olduğunu bilirler, ürünü tüketirler ve ürün ellerinden çıkmazdı. Üretim bu

temel üzerinde yapıldıkça üreticilerin denetiminde kalırdı. Ve uygarlıkta olduğu gibi üreticilerin karşısına yabancı güçler umacasını çıkartmazdı.

Ama işbölümü üretim ve sahip olma ortaklığının bozulmasına ve bireyler arasında değişimin doğmasına neden oldu ve yavaş yavaş meta üretimi toplumların yaşamına egemen olmaya başladı.

Meta üretimiyle, üretim artık kişisel tüketim için değil değişim için yapılı hale, ürünler de zorunlu olarak el değiştirir hale geldi. Üretici ürününün ne olacağını bilmez paranın ve para ile birlikte üreticiler arasına tücarın karışmasıyla birlikte değişim süreci çok karmaşık bir hale gelmiştir. Metalar artık pazardan pazarda geçerler.

Lewis Morgan derki "Uygarlığın doğuşundan beri servet artışı o kadar büyük, servet biçimleri o kadar çeşitli, uygulaması o kadar geniş ve mülk sahipleri yararına yönetimi o kadar becerikli oldu ki, bu servet, halk karşısında, gemlenmesi olanaksız bir güç haline geldi. İnsan aklı kendi öz türetimi önünde, şaşkın ve eli-kolu bağlı duruyor. Ama gene de, insan aklının servete egemen olmak için yeterli derecede güçlü olacağı, devlet ve devletçe koruman mülkiyet ilişkilerini olduğu kadar, mülk sahiplerinin, haklarının sınırlarını da saptayacağı zaman gelecek. Toplum çıkarları özel çıkarlardan kesinkes daha önemlidir. Ve bunların adil ve uyumlu bir ilişki içine konulmaları gerekir. Eğer ilerleme geçmişin yasası olmuş olduğu gibi, geleceğin yasası kalacaksa, alalede servet avcılığı insanlığın değişmez alın yazısı değildir. Uygarlık sabahından beri geçen zaman, insanlığın geçmiş varlığının çok küçük bir parçasından, insanlığın önünde olan zamanın çok küçük bir parçasından başka birşey değildir. Toplu-

mun yıkılması, tek amacın zenginlik olduğu bir tarih döneminin sonu olarak tehdit edici bir biçimde önümüzde dikiliyor. Çünkü böyle bir dönem, kendi yıkılış öğelerini kendi içinde saklar. Yönetimde demokrasi, toplumda kardeşlik, haklarda eşitlik, genel eğitim, toplumun gelecekteki yüksek aşamasının başlangıcını gösterecekler; deney akıl ve bilim, durmadan buna çalışıyor. Bu antik genslerdeki özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin yeniden ama üstün bir biçim altından canlanışı olacak."

İnsanlığın tarihsel gelişimi bu yolu izlerken, insan kültürünün bu evrensel birikimi yakın geçmişimize ve bu günümüze kadınlarımız açısından neleri taşımıştır?

Onlarca uygarlığın yeşerip yokolduğu Anadolu toprakları üzerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu gelişimi ve yıkılış süreçleri bu günkü sosyal ve ekonomik yapımızın, toplumsal gelişimimizin ve kadının bugünkü statüsünün de belirleyici öğelerini taşımıştır.

Osmanlı döneminde devlet ile halk arasında klasik anlamda aracı kurumları görmek mümkün değildi. Merkezi otoriteden bağımsız hareket alanı ve Batı Avrupa'da görülen şekliyle mülkiyet haklarına sahip olan bir sivil toplum unsuru yoktu.

Devletle toplum arasında "sözleşmeye" ya da "uzlaşmaya" dayalı bir ilişki yerine devletin topluma baskın geldiği bir ilişki vardı. Ve bu durum ekonomik hayatı da devletin kontrolü altına sokuyordu.

Osmanlı'da en önemli üretim aracı; mülkiyet hakkı Sultan'a ait olan topraktı. Devlete vergi vermesi karşılığında bu toprak köylüye has, zeamet ve tımar şeklinde dağıtılıyordu. Toprağın kontrolü ise devlet adına ordunun bir parçası olan sipahiye verilmişti. Bu kesimin görevi özellikle savaş yıllarında köylüden vergi toplamak, karşılığında devlete asker göndermekti. Sipahi bu özelliğiyle askeri bir kesim olarak yönetimin bir parçasını oluşturuyordu. Toprağın kullanım hakkı köylüye (reaya) ait olmakla birlikte köylü istediğini ekme keyfiyetine sahip değildi. Bütün ekonomik alanlarda olduğu gibi bu alanda da üretim devletin belirlediği önceliklere göre yapılıyordu.

16. yy. dan itibaren Sultan'ın giderek ordu, sivil, dini bürokrasi ve saraydaki klikler elinde bir kukla haline gelmesiyle karizmasını yitirdiğini görüyoruz. Bu karizma devlete geçmiştir. Ve bundan sonra Sultan yalnızca devleti temsil eden bir simge olmuştur.

10

Devletin kurumlaşmasıyla birlikte güçlü bir merkezîyetçi bürokratik gelenek ortaya çıkmıştır. Ve bu gelenek içinde merkezîyete karşı olabilecek toplumsal güç odaklarına hiç bir şekilde müsamaha gösterilmemiştir. Devletin bu yapısı Avrupa'da görülen ve sanayi devrimiyle ortaya çıkan sanayi burjuvazisi ve aristokrasi gibi sosyal sınıfların ortaya çıkmasına ve dolayısıyla devletin sınırlandırılmasına, sivil toplumun gelişimine engel teşkil etmiştir. Batı Avrupa toplumlarının bugünkü demokrasilerinin ve toplum - devlet ilişkisinde belirgin olan kurumlarının arkasında, bu toplumların tarihsel arka planındaki siyasal kültürleri yatmaktadır. Osmanlı'da sivil toplumu oluşturacak olan unsurlar ekonomik, kültürel ve idari temellerde merkeze bağımlı kalmıştır.

Osmanlı imparatorluğu döneminde Tanzimatın ilanıyla birlikte kadının statüsünde gözle görülür bir değişim yakalandı. 1856 Islahat Fermanı hiç kimsenin cinsiyetinden dolayı ikinci duruma düşemeyeceğini ifade etmiştir. Bu dönemde özellikle kadınlar için önemli iki düzenleme yapılmıştır. Bunlardan birincisi 1858 yılında çıkarılan Arazi Kanunu; bu kanunla kadını mirastan alıkoyan ya da nisbi bir miktar veren uygulamaya son verilmiş, kadınlar hukuken mirasa ortak kılınmışlardır. İkinci düzenleme ise 1881 de Sicilli Nüfus Nizamnamesi olup; devlet Osmanlı tarihinde ilk kez evlilik kurumuna müdahale ederek ona resmi bir boyut kazandırmıştır.

Tanzimat dönemi kadınlara eğitim kurumlarının da kapısını açmıştır. Kadınlara ilk kez 1842 yılında Tıp fakültesi bünyesinde hemşirelik eğitimi verilmeye başlanmıştır. Bu eğitimi 1958'de Kız Rüştüyeleri (kız ortaokulları) ile daha da yaygınlaştırmıştır. 1869 yılında itibaren kadınlar Sanayi mekteplerinde eğitim görmeye başlamışlardır. Bunun amacı; başlatılan sanayi hamlesinin işgücü gereksinimini karşılamaktır.

Bu sanayi okullarından mezun olan öğrenciler değişik sanayi alanlarında istihdam edilerek kamusal alana açılmış oldular.

1870 yılında Dar-ül Muallimat (Kız öğretmen okulları) ile kadınlardan bir eğitim ordusu oluşturulma yoluna gidilmiştir. Bu okulların mezunları ülkenin değişik yerlerine gönderilerek kadınların eğitimine öncülük ettiler.

1868 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Kamu Eğitimi Kanunu) ile 6-11 yaşları arasındaki tüm kız çocuklarının ilkökul eğitimi almaları öngörülmüştü. Bununla birlikte ilk Anayasa olan ve 1876 da kabul edilen Kanun-i Esasi kadın - erkek tüm Osmanlı nüfusunun ilkökul eğitimi almasını zorunlu kılıyordu. Osmanlı yönetimi kadın eğitimine önemli kaynaklar aktarmış ve bunu seferberlik olarak yaşama geçirmeye çalışmıştır.

1905 yılına gelindiğinde kadınlara eğitim veren ilkökul sayısı 304 karma eğitim veren okul sayısı 3.621 e ulaşmıştı. Ayrıca 69'u taşrada 15'i İstanbul'da

Ara Güler, Eyüp Sırtları, su taşıyan köylü kızları, 1965

olmak üzere 84 adet kız ortaokulu açılmıştır. 1909 yılına gelindiğinde de ortaokul düzeyinde eğitim görmüş kadınlar onbinleri bulmuştu.

1868 yılında ilk yayınlanan gazete olan Terakki, kadın konusuna yoğun bir biçimde eğilmiş ve 1888 yılına gelindiğinde Muhaderat adlı bir kadın eki yayınlamaya başlamıştır.

19. yy. boyunca iktisadi, idari, hukuki ve askeri alanlarda kabuk değiştiren Osmanlı aynı hassasiyeti kadın konusunda da göstermiş; özellikle 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması ekonomik hayatın nabzını toplum eksenli odaklara taşımıştır. Bu antlaşmayla İngilizler Osmanlı'nın en ücra köşelerine kadar giderek buralarda üretim yapma iznini koparmışlardı. bu dönemden başlayarak kadınlar sanayide ucuz işgücü potansiyeli olarak değerlendirildiler.

1868 - 1900 tarihleri arasında kadınlara yönelik 13 adet farklı magazin yayını tesbit edilmiştir. Bu yayınların ortak talebi kadının her türlü eğitim olanağına kavuşmasının ülke kalkınmasındaki önemini vurgulanması ve yönetici kesim arasında yaygın olan poligaminin (çok karıllık) kaldırılması, kamusal alanda kadının erkekle eşit hukuksal statüye sahip olmasıydı. Bütün bunlar "kadın hakları" söylemi şeklinde ele alınıyordu. Kadınlara ait önemli bir dergi olan Şukufezar'da kadınların toplumda aktif rol alması talep edilerek şöyle deniliyordu. "Biz ki saç uzun, akli kısa diye erkeklerin alayına hedef olmuş taifeyiz, bunun aksini isbat etmeye çalışacağız. Erkekliği kadınlığa kadınlığı erkeklığe tercih etmeyerek çalışma ve gayret yolunda alacağız"

Tümüyle kadınlar tarafından çıkarılan dergiler de vardı. Fatma Aliye, Pair Nigar ve Makbule Leman gibi popüler kadın yazarların çıkardığı Kadınlara Mahsus Gazete bu yayınlardan biriydi.

Bu dönemde dini bürokraside etkin olan ulemanın aile konusuna bakışı, kadının toplumsal yaşamdan dışlanması şeklindeydi. Ama Osmanlı'da yönetimin başkentinde görülen bu durum kırsal kesim için söz konusu değildi. Ve tarıma dayalı Osmanlı ekonomisinde yer alan kadın, geleneksel eşitçi konumunu sürdürmüş ve karar mekanizmalarını erkeklerle paylaşmıştır.

İstanbulda o dönemde kadınların hangi tür kıyafet giyeceği, sokaktaki görünüşleri ve erkeklerle ilişkileri konusunda devlet müdahalesi söz konusuydu.

16. yy. dan sonra kurumlaşan Osmanlı devletinde özellikle yönetici kesimin yaşadığı İstanbul kentinde

de kadın, Bizans yönetici sınıfından miras kalan saray geleneğine uyan Osmanlı saray yöneticileri elinde -odalık, cariyeye, sultan- v.b değişik statülerde yer almıştı.

İstanbul kadınına özgü bu kurallar bütün Osmanlı kadınlarına mal edilmemelidir.

Osmanlı'nın erken dönemlerinde kadınlar sivil toplum kurumları oluşturacak şekilde örgütlenmişlerdi. Ama 16. yy. dan itibaren batı ile olan ticari ilişkilerin de etkisiyle bazı yasakları delerek merkezi otoriteye karşı örgütlenmeye başlamışlardı.

19.yy. Osmanlı İmparatorluğu'nun Batıdaki gelişmelere yönünü dönmeye başladığı dönemdir. Osmanlı'nın elit kesimi din olgusu yerine akli ve rasyonaliteyi geçirmek suretiyle batı benzeri bir aydınlanmayı amaçlamışlardı.

19. yy. daki modernleşme çabaları üç yönlüydü. Birincisi; anayasal bir hükümetin oluşturulması, ikincisi; yönetime ağırlığını koyan bürokrat kesimin ortaya çıkması üçüncüsü ise kadının eğitilmesi.

Eğitim konusunda kadınlar çok şanslı sayılmazlardı. Ancak varlıklı kesimin kız çocukları evde eğitim görme olanağına sahipti.

İlk kadın öğretmen 1873 te atanmıştır. Bu kamusal alana kadının ilk çıkışıdır.

1878 yılında Jön Türklerin de etkisiyle ilan edilen II. Meşrutiyet'te İttihat ve Terakki'nin yönetime gelmesiyle entelektüel - bürokrat kesim siyasal sisteme ağırlığını koymaya başladı. Batı üniversitelerine öğrenci göndererek, bu öğrencilere geri döndüklerinde batılılaşma projesinin öncülüğünü yaptırıldılar.

Z. Gökalp Eski Türk geleneğinde; göçebe yaşamı içindeki kadının erkeklerle eşit konumda olduğunu, ama eski Türk göçebelerinin Anadolu'ya yerleşmesiyle; Arap ve Fars geleneklerinin etkisiyle bu durumun değiştiğini belirtmiştir. Kadının islami gelenekler altındaki statüsünü eleştirerek; kadının eşitliği temelinde yeni bir kanuna gereksinim duyulduğunu belirtmiştir.

Batıcı aydınlar da birden fazla kadınla evlenmeye son verilmesi gerektiğini, kadına oy hakkı verilmesi ve hukuk önünde eşitliği savunuyorlardı.

1907 yılında Bursa'da 165 iplik fabrikasında yaklaşık 20 bin iplikçi kadın çalışmaktaydı.

1908 yılında Osmanlı'nın ileri gelen şehirlerinde varolan sanayi işgücünün %30'u kadınlardan oluştu.

maktaydı ve kadınlar özellikle dokuma ve gıda sanayiinde yoğunlaşmışlardı. 1910 yılında Sivas ve yörelerinde 10 bin dokuma tezgahının herbirinde birden fazla kadın çalışmaktaydı. 1913 yılında İngiliz Oriental Carpet Ltd. Şti. Anadolu'da 60 bin kadar kadın çalıştırmaktaydı.

İngilizler Diyarbakır'ın Ergani ilçesine kadar dokuma tezgahlarını götürmüşlerdi. İngiliz firmaları çoğunlukla tekstil sanayii kurdular. Kadın işçilere erkeklerle ödediklerinin yarısı kadar ücret ödüyorlardı. Düşük ücret politikası nedeniyle kadınlar çok sayıda grev gerçekleştirmişlerdi. Örneğin 24 Haziran-31 Ekim 1908 tarihleri arasında İstanbul, Selanik, Beyrut, İzmir, Konya ve Adana'da yaklaşık 40 grev kadınlar tarafından gerçekleştirildi.

19. yy.'ın ikinci yarısından itibaren Osmanlı'nın yalamaya çalıştığı modernleşme sürecinin getirdiği yeni toplumun maddi ve kültürel ortamı Osmanlı kadınlarını kamusal yaşama çekmiştir.

Kadının kamusal alana çıkması ile birlikte geleneksel aile modeli değişmekte ve yeni bir topluma geçiş başlamaktaydı.

İş yaşamında ve eğitim kurumlarında çalışan kadın sayısı basın-yayın alanında da artış gösterdi. Kadın konusunu Tanzimat sonrasındaki dönemin hemen hemen tüm düşünürlerinin literatürüne sokmayı başardılar ve II. Meşrutiyet'in görece serbest ortamından da yararlanarak farklı dernekler çatısı altında örgütlendiler; siyasal iktidarı kadınların yeni toplumdaki ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi için medeni kanın arayışına soktular ve sonuç olarak da yönetimi Osmanlı'nın aile ile ilgili kendi özgün medeni kanunu olan Aile Hukuku Kararname'sini yürürlüğe koymak zorunda bıraktılar. Kadınlar bu dönemde güçlü bir yerel hareket haline gelmişken Osmanlı ahalisi gibi kendilerini yıllarca süren savaşlar içinde buldular. Kurtuluş savaşı boyunca enerjilerini ülke savunması yolunda harcayarak Cumhuriyet'in hemen başlangıcından itibaren siyasal haklarını elde etme mücadelesine girdiler. Ve Cumhuriyet döneminin ilk siyasal oluşumlarından biri olan Kadınlar Halk Fırkası'nı kurmaya teşebbüs ettiler. Fakat Cumhuriyetin ilk yıllarında, egemen devlet ideallerini topluma kabul ettirme ve devletin mutlak üstünlüğünü sağlama yönündeki resmi politika, sosyal hareketlerde olduğu gibi kadın hareketlerinin ve feminizmin de sonunu getirdi. 1935'ten sonraki yıllar yaklaşık 1980'e dek feminist oluşum bir sükunluk dönemine girdi.

1935'ten sonraki yıllarda Türk kadınlarına bahşedilen medeni kanun ve seçme ve seçilme hakkı; bunların kazanılmasında kadınların mücadelesine bakılmaksızın siyasal rejime atfedildi. Ve resmi propaganda ile Osmanlı tarihinde kadınlar, kadın hakları yolunda hiç mücadele etmemiş gibi, Cumhuriyet rejimi bu hakları kadınlara durup dururken bahşetmiş gibi bir söylem geliştirildi.

Cumhuriyet dönemi Osmanlı'da kadın sorunları için didinen kadını görmezden gelip onu resmi ideolojinin savunucusu durumuna getirmiştir. Osmanlı'da siyasal iktidarın karşısında, bu günkü aşan sayı ve renklilikte yayını ve derneği ile dikilen ve iktidarı kendi lehine politikalar üretmesi için zorlayan kadın hareketi, Cumhuriyet döneminde kaybolmuştur. 1950 li yıllar siyasal ve toplumsal yaşamımızda önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Ve kadınlar 1950 sonrası siyasal alanda gerilemişlerdir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kaybolma sürecine giren kadın hareketi 1980 sonrasında feminizmle birlikte yeniden görülmeye başladı. Feminist gösterilerle Cumhuriyet tarihinde ilk defa sokaklarda toplu halde "kadın için" kadın sesi duyuldu.

1970 li yılların ortalarından sonlarına kadar sol kesim içinde yer alan kadınlar Cumhuriyet döneminin ilk kadın eylemlerini gerçekleştirmişlerdi. Ancak solda yer alan kadınlar kendilerini kadın olarak kabul etmekten çok işçi sınıfının bir bileşeni olarak görüyorlardı. Oysa feminist kadınlar kadını cinsiyet temeli üzerinde farklılaşan bir sosyal kategori olarak görüyor ve politikalarını bu temelde şekillendiriyorlardı. Kadını erkekten ayırarak kendi ayakları üzerinde duran kadın tiplemesini amaçlıyor ve kadına kadın olmakta doğan hakları talep ediyorlardı.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kadınlar iki alanda yeni hakları elde ettiler. Medeni kanunla gelen yeni sosyal hakları ve seçme ve seçilme haklarıyla gelen siyasal hakları.

3 Mart 1924 yılında hilafetin kaldırılmasını takiben 17 şubat 1926 yılında İsvicreden tercüme edilerek alınan Medeni Kanun'la kadına tanınan hakları kamusal alandaki erkek ağırlıklı görüntüyü değiştirmişti. Bu kanunla; çok evlilik yasaklanmış, kadına boşanma hakkı tanınmış, mirasta erkekle eşit kılınmış, evlilik yaşı erkek için 18 ve kız için 14 olarak sınırlandırılmış ve evlilik resmileştirilmişti.

Bu düzenlemelerin bir kısmı Osmanlı döneminde de yapılmıştı.

Medeni Kanun Türk toplumunun gerçekliğinden uzaktı. Hatta Türk kadınlarının mücadeleye elde ettiği bazı hakların ellerinden alınması gibi bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Örneğin 1924 İzmir İktisat Kongresine katılan kadın işçiler aracılığıyla kadınların kocalarından veya babalarından izin almaksızın çalışabilme hakları ellerinden alınmış oldu. Medeni kanunun 11. maddesi kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayarak kadının çalışma yaşama sınırlama getirmiş oldu.

Kadınların aleyhine olan başka maddeler de mevcuttu. Örneğin Madde 154 evin reisini erkek olarak belirlerken, madde 152 ailenin yerleşeceği yerin belirlenmesini erkeğe bırakmıştı. Madde 160/2 de ise çocuk velayeti babaya verilmişti. 190. Madde kadının ancak aile gelirine katkıda bulunabilmek amacı ile çalışma yaşama girebileceğini ve 153/2 maddesi kadının ailenin ve çocukların bakımından sorumlu olmasını getirmekteydi.

Kadına Seçme ve Seçilme hakkı 1930 yılında yerel düzeyde ve 5 Aralık 1934 de genel düzeyde verilmiştir. 1935 seçimlerinde % 4.5'lik bir oranla 18 kadın milletvekili meclise girmiştir.

Okuryazarlık oranı

Yıl	Erkek	Kadın
1927	%17.4	% 4.7
1985	%86	%68

1986 - 87 öğrenim yılında:

İlk okulda okuyan kız oranı %47

Ortaokulda okuyan kız oranı %35

Liselerde okuyan kız oranı %43'e ulaştı.

1987 - 88 'de üniversitede okuyan kız öğrenci oranı, %35'e yükseldi.

1985 Yılında	Kadın nüfusu	Erkek nüfusu
Tarımda çalışan	% 53	%47
Sanayide çalışan	% 13	% 87
Hizmet sektöründe çalışan	% 8	% 92

Kadınlara oy hakkı Yeni Zelanda'da 1893 te, Avusturya'da 1902'de SSCB'de 1917'de, ABD'de 1920'de Moğalstanda 1924 te Ekvador'da 1929'da Afrika'da (beyazlara) 1930 yılında, Tayland'da ve Brezilya'da 1932 yılında tanınmıştır.

1950'lerden itibaren köylerin ulusal piyasa içine çekilmesi hızlı bir şekilde gerçekleşti. Tanımın maki-neleşmesi ve piyasa ürünlerine yöneliş; tarım işletmelerinin yetersizliği aile bireylerinin geçimlerini

topraktan sağlayamaz duruma gelmesi aile bireylerinin ücretli işlere yönelmesine neden oldu. Bunun sonucunda da köylerden kentlere kitlesel bir göç meydana geldi. Artan işsizlik ve reel ücretlerdeki düşüşle ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar; kadınların düşük ücretle de olsa istihdam edilerek aile ekonomisine katkılarını zorunlu hale getirdi. Kadının aileye bu katkısı ailedeki ataerkil denetimin de gevşemesini getirmiştir.

1980'de Danimarka'da toplanan 2. Dünya Kadın Konferansı'nda kadınların insan hakları bildirgesi anlamı taşıyan Kadınlara Karşı ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi imzalandı.

3. Dünya Kadın Konferansı ise Kenya'da yapıldı ve Nairobi Kadınların ilerlemesi için Geleceğe Yönelik Stratejiler Belgesi oluşturuldu.

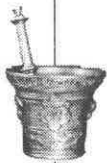
1995 yılının sonbaharında Çin'in başkenti Pekin'de 40.000'e yakın kadının katıldığı 4. Dünya Kadın Konferansı'nda; kadın sorunları global düzeyde ele alınarak tartışılmış ve tüm dünya kadınlarının durumlarının sergilendiği bir platforma dönüştürülmüştü.

1995'ten bu yana dünya kadınları eşitlik, kalkınma ve barış konularında önemli saptamalar yaptılar.

4. Dünya Kadın Konferansı'nda kadınlar için 12 kritik sorun alanı tespit edilerek bu alanlara ilişkin eylem programı oluşturuldu ve kadınlar bu programa katılmaya çağrıldı. Bu çağrıda kız çocuklarının dünya ölçeğinde yaşadıkları eşitsizlik ve ayrımcılıklara yönelik 9 hedef belirlenmişti. Bu hedefler; kızlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kızların aleyhindeki olumsuz kültürel tutum ve uygulamaların yok edilmesi, kız çocuklarının kendilerine saygılarını özdeğer duygularını ve konularını güçlendirmek ve bu konudaki toplumsal duyarlılığı arttırmak; öğretim, eğitim, sağlık ve beslenme

mede kız çocuklarına yönelik şiddetin yok edilmesi gibi sorumluluk ve yükümlülüklerdi.

1980 den sonra Türkiye'de gelişen feminist hareket kadınların yerel problemlerini de aşarak global düzeyde bilim, devlet, kadınlık, aile gibi kavramlara yöneldi. Alternatif eylemleri, kurumları, söylemleri ile sivil bir feminist oluşum teşekkül etmiştir. Kadınlar eski kimliklerini sorgulayarak yeni arayışlara girmişlerdir.

1986 yılında feministler Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşme'nin Türkiye'de de yürürlüğe girmesi için geniş bir imza kampanyası başlattılar. İstanbul ve Ankara'dan 2000 civarında kadın, cumhurbaşkanına hükümeti ikna etmesi için başvuruda bulundu. Aralarında sanatçıların, milletvekillerinin, öğretim üyelerinin, meslek ve ev kadınlarının bulunduğu 7000 imzalı dilekçeyi TBMM başkanlığına sundular. Ve Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği'ni kurarak konunun takipçisi oldular. Türkiye 1987 yılında bu sözleşmeyi imzalamak durumunda kaldı.

Kadının gerçek anlamda kurtuluşunun ilk koşulu bütün kadın cinsinin ağır ancak ekonomik değeri olmayan ev işlerinden kurtulup kamusal yaşamla bütünleşmesiyle mümkündür. Bunun mümkün olabilmesi için de ev işlerinin sosyalleşmesi ve kadının ev dışına taşınması gerekiyor. Ev ve aile içindeki aktiviteler "kadın işi" olmaya devam ettikçe kamusal alanda eşitlik yönündeki hiçbir düzenleme kadınların ev köleliğinden kurtuluşunu sağlamayacaktır.

Kamusal alanla toplumsal olan arasındaki ayrımın toplumsal cinsiyetle ilişkili niteliğini yitireceği ev ve iş sorumluluklarının, çocukların yetiştirilmesinin büyüklüklerinin bakımının erkekler ve kadınlar arasında eşit paylaşımı sağlanmalıdır. Kadınlar dünya üzerindeki üretimin üçte ikisini, toplam gelirin yirmide biri karşılığında gerçekleştiriyorlar.

Nur Esen

Antikçağda akademilerde ders veren, Sokrates, Motaigne ve Volter gibi filozoflarla fikir alışverişi yapan ve daha sonra ev içine hapsedilen kadınlar, ekonomik koşulların da zorlamasıyla yeniden ve bu kez toplumsal ölçekte üretimin içinde yer almaya ve kendi özgün felsefe kuramlarını geliştirmeye çalışıyorlar. Bu anlamda kadınların tarihsel öyküsü henüz tamamlanmadı.

1995 sonbaharında Pekin'de kaleme alınan 4. Dünya Kadın Konferansı'nın sonuç bildirgesinde söyledikleri gibi.

"Ekmek. Tertemiz bir gökyüzü. Barışın egemenliği. Bir yerlerde şarkı söyleyen bir kadın sesi, pişen yemeklerden tüten duman gibi her yeri saran bir melodi. Silahları bırakmış askerler, bereketli hasatlar. İyileşmiş yara, istenen çocuk, özgürlüğüne kavuşmuş tutsak, bütünselliğine saygı gösterilen beden, geri dönen sevgili. İşaretleri anlamlı ve okunur kılan o büyüü yetenek. Eşit ve hakça paylaşılan değeri verilen emek, sorunları çözmek için varılan anlaşmadan duyulan sevinç. Yalnızca selamlamak için kaldırılan eller. Güvenli yerler-yürekler, evler, ülkeler, öylesine güvenli ki en sonunda artık güvenli sınırlara gerek kalmamış. Ve her yerde kahkahalar, dayanışma, sevinç, dans, doyunluk. Mütevazı bir cennet, şimdi de.

Biz bunu gerçek kılacağız, kendimizin yapacağız, politikayı, tarihi, barışı yaratacağız. Bunları ulaşılabilir kılacağız, yaramazlık yapacağız, farklılık yapacağız, aşk yapacağız, bağlar kuracağız, mucize yaratacağız.

İnanın Bize

Biz dünyayı değiştireceğiz."

Kaynakça

1. Sivil Kadın, Ömer Çaha, Vadi Yayınları 1996
2. Kadın Gerçeklikleri, Prof.Dr. Necla Arat, Engin Ofset, Mart 1996
3. Ailenin, Özel Mülkiyetin Devletin Kökeni, F. Engels, Sol Yayınları, Mart 1990
4. Demokrasinin Cinsiyeti, Anne Phillips, Metin Yayınları, Kasım 1995
5. Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar, Deniz Kandiyoti, Metis Yayınları, Temmuz 1997
6. Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları, Ney Bensa-don, Çeviren: Şirin Tekeli, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları

kadın eczacı olmak

Ecz. Suna Çetintaş

Yüzyıllardır süregelen toplumsal gelişmelerden günümüze ekonomik, siyasal ve sosyal sorunlar aktarılırken tüm bu sorunların iz düşümünde ve içinde, kadınlar ayrıca cinsel ayrımcılıktan yani kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarını da yaşamakta ve üstesinden gelmeye çalışmaktadır.

Bilinen odur ki, bazı toplumlarda kız çocukları daha doğumlarından itibaren istenmemiş, hayatta kalabilmişlerse şu yada bu şekilde daima ikincil bir statüyü kabul etmeye zorlanmışlardır. Günümüzde dünyada ve toplumumuzda kadınlara evde ve çalışma hayatında erkeklerle aynı haklar tanınmaya çalışılsa da sosyal statüde kabul gören kadının yeri ve toplumsal kültürün düşük olması, verilen hukuki hakların bile gereği gibi kullanılamamasına neden olmaktadır.

16

Konuya kadın eczacılar noktasından bakacak olursak; eğitime ve ekonomik bağımsızlığına rağmen mesleklerini uygularken cinsiyetçi tutum ve davranışlarla karşılaştıklarını görürüz. Eczacılık mesleği, esnek çalışma saatlerinden dolayı kadının evine zaman ayırabileceği bir meslek olarak görüldüğünden kadın eczacı sayısı diğer meslek gruplarına göre daha fazladır. Çalışan kadın eczacıya aynı zamanda iyi bir anne, iyi bir eş olma sorumluluğu da yüklenmiştir. Uzun çalışma saatleri ve yüklenilen sorumluluklardan dolayı kadın eczacı kendine ayıracak zaman bulamamakta, mesleki aktivitelerinden de geri kalmaktadır.

Meslek örgütündeki kadın eczacının konumuna rakamsal verilerle baktığımızda:

Türk Eczacılar Birliği'ne kayıtlı eczacıların **%53.3'ünün** kadın olmasına karşın kadın eczacının yönetimlerde temsiliyet oranı yeterli değildir. Örneğin;

- 39 eczacı odasından 9'unun başkanı kadındır ve temsiliyet oranı **%23'tür**.

- 13 eczacı odasının genel sekreteri kadındır ve temsiliyet oranı **%33'tür**.

- 22-44 yaşları arasında kadın eczacı oranı erkeklerden daha yüksektir.

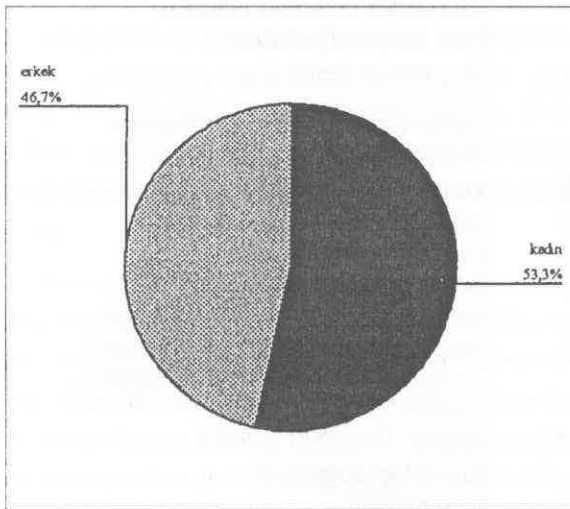
- Meslek içi eğitim programlarına kadın eczacılar **%42**, erkek eczacılar **%58** oranında katılmaktadır.

Eczacı Profili Araştırmasından Çıkan Bazı Sonuçların Kadın Eczacılar Bağlamında Değerlendirilmesi:

Şekilde görüldüğü gibi, eczacılık mesleğini yapan kadınların oranı erkeklerden daha fazladır.

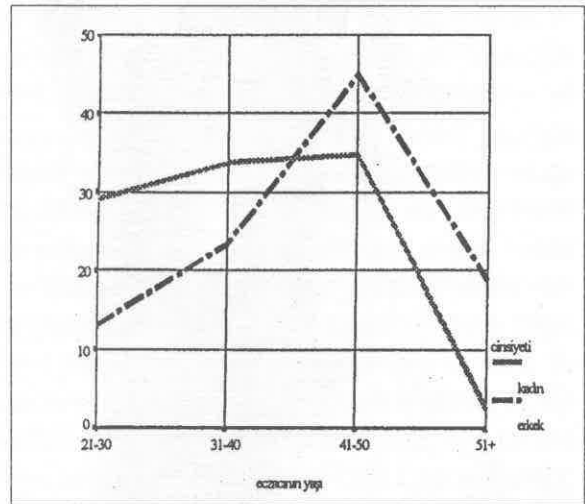

Ancak, bu oran son 10-20 yıl içinde hızla artmıştır ve artmaya devam edecektir. 21-40 yaş arasında eczacılık mesleğini seçen erkeklerin oranı düşer-

ken, kadınların oranı aynı hızla olmasa da yükselmektedir. Özellikle 40 yaşın üstündeki eczacıların büyük bir çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır.

Bu verileri değerlendirdiğimizde kadın eczacıların meslek örgütlerinde görev almakta geri planda kalmayı tercih ettikleri görülmektedir. Erkek eczacılara göre iş ve özel yaşamında daha özverili olmak konumunda bırakılan kadın sonuçta mesleki bilinç bakımından erkeklerden geri planda kalmaktadır. Ayrıca muvazalı eczane işletmelerinin ortaya çıkışında kadın eczacıların daha fazla payı olduğu bilinen bir gerçektir.

Sonuç olarak, bizler kadın eczacılar olarak, sahip olduğumuz ekonomik bağımsızlık, toplumsal bilinç ve kültür ile çağın gerisinde kalan kadına dair, toplumun değer yargılarını değiştirme ve dönüştürmede önce kendimizden başlayarak gayret göstermek ve kadın olmak üzerine düşünmek zorundayız. Bu gayret, bizim topluma karşı mesleki sorumluluğumuzu yerine getirebilmemizin de ön koşuludur.

Kaynak: Türk Eczacıları Birliği Eczacı Profil Araştırması, 1999 Ankara

8 MART
DOSYASI

kimliğime ağıt

Tarup Ülker

Ben, Tana kabilesinden
Güneşin kızı Suta
İstedğimle sevişir
istedğimle dövüşürdüm
Bütün çocuklar, çocuklarım
Bütün erkekler, erkeklerimdi
Silahımı aldınız önce
Güneşe serdiğim bedenime günah çıkardınız
Yasak ettiniz
Irmakları, dağları
Ormanları yaktınız gözlerimde
Kör oldu ağaçlar
Kör oldu doğa

Ben güneşin kızı Suta
Yüreğim kaldı
Gidemediğim son avda
....

Ben, Demirci Michael'in kızı Eva
Uzun etekler giyerdim
Uzun saçlarım vardı
Kıyamet kopacaktı
Zaman duracaktı
Senyör Buhardin şölenlerindeki gibi yiyecek
Uzun kuleli evlerimiz olacaktı
Tanrı bir çuval patates
Bir çuval un verdi.

Saçlarıma yıldızlardan taç yaptınız
Gözlerime şiirler yazdınız
Ve bir gece utanmadan oturup
İçki masasında meze yaptınız
İpekler istedim mi sizden?
Bir zaman çıplak da gezdim ben
Bırakın süslü yalanları, boyalı aşkları
Bana düzmece türküler söylemeyin
Tecavüz edilmiş övücünüz değilim
Ananız
Bacınız
Kannız hiç değilim
Kadınım ben
Yoğuran, çoğaltan
Tüm tarih boyunca varolan
Tarihin en güzel sayfasını
Yine doğuracak olan

18

